

Aiškinant visuomenės vystymosi objektyvumą, būtina atsižvelgti į šios tikrovės srities specifiką, antraip visuomenės vystymosi dėsniai gali būti paverčiami istorijos sufatalinimo ir personifikavimo dingstimi. Už bandymus primesti istoriniam materializmui visuomenės raidos sufatalinimą bei personifikavimą autorius pagrįstai kritikuoja pozityvistą G. Gurvičių, egzistencialistus Ž. P. Sartra, A. Kamiu, neotomistą Ž. I. Kalvežą ir kt. Kartu disertacijoje paaiškinamos priešastys, kurios gimdo fatalistines ir personifikuojančias visuomenės koncepcijas. Pirmoji priešastis — žmonių veiklos pobūdis klasinėje (ypač kapitalistinėje) visuomenėje. Čia gamybiniai santykiai reiškiasi daiktisku pavidalu, nepriklausomu nuo žmonių kontrolės, o žmonių veiklos dėsningumai atrodo jiems priešiška jėga. Toks požiūris susiformuoja dėl to, kad susvetimėjusių visuomeninių santykių sąlygomis žmonės praranda galimybę kontroliuoti savo veiklos pasekmes. Kita priešastis — gnoseologinio visuomenės vystymosi dėsnių aspekto tapatinimas su realiu jų pasireiškimo mechanizmu, neatsižvelgiant į visuomeninės raidos specifiką.

Nemaža dėmesio disertantas skiria „ekonominio materializmo“ metodologinių principų kritikai.

Visuomeninės raidos aiškinimas užbaigiamas socializmo vystymosi specifikos aptarimu, kuris siejamas su aktualiais komunistinės visuomenės kūrimo uždaviniais.

Gynimo metu A. Kvaraciejaus disertaciją teigiamai įvertino oficialieji oponentai prof. dr. J. Barzdaitis ir doc. V. Radvilavičius. Prof. dr. J. Barzdaitis pažymėjo, kad disertacijos vertę kelia jos problemiškas. Darbas parašytas polemine forma: kritikuojamas visuomenės vystymosi istorinio būtinumo ir sąmoningos žmonių veiklos santykio supaprastintas aiškinimas.

Doc. V. Radvilavičius pabrėžė, kad disertantas atliko reikšmingą mokslinį darbą. Remdamasis marksistine metodologija, autorius sugebėjo atskleisti naujus visuomeninės raidos aspektus.

A. Kvaraciejaus disertacija buvo gerai įvertinta ir Kauno medicinos instituto Filosofijos ir mokslinio komunizmo katedros atsiliepime.

J. Ažubalis

FILOSOFIJOS IR MOKSLINIO KOMUNIZMO DĖSTYMO METODIKA

Praeitų metų gegužės 19-tą dieną Vilniaus universiteto Filosofijos ir Mokslinio komunizmo katedros surengė respublikinę metodinę konferenciją, skirtą filosofijos ir mokslinio komunizmo dėstymo metodikos klausimams aptarti.

Į konferenciją atvyko atstovai iš visų respublikos aukštųjų mokyklų. Buvo mėginta aptarti metodus, kurie padėtų prieinamiau, giliau ir sistemingiau išdėstyti filosofijos ir mokslinio komunizmo kursuos bei atskiras šių mokslų problemas, kurie padėtų ugdyti studentų mokslinę galvoseną, skatintų domėtis studijuojamomis disciplinomis, objektyviau formuotų marksistinė pasaulėžiūrą.

Reikšmingų minčių ir pastabų savo pranešime pateikė VVU Mokslinio komunizmo katedros doc. I. Lempertas (kai kurios jo pranešimo idėjos yra išdėstytos šiame mūsų leidinio numeryje išspausdintame straipsnyje „Pedagoginiai apmąstymai“). Pranešėjas teigė, kad paskaitoje neturi būti nieko, kas nereikalinga; ji turi

skatinti studentą mąstyti ir savarankiškai dirbti. Seminaras turi mokyti, kaip reikia mokytis. Jis turi padėti įvaldyti mokslo sąvokų aparatą, teisingai suvokti ir formuluoti problemas, ugdyti klasikų veiklą ir partijos dokumentų studijavimo įgūdžius.

Seminarų pravedimo metodikos klausimais kalbėjo VVU Filosofijos katedros e. doc. p. J. V. Vinciušas. Jis ypač akcentavo dėstytojo individualybės reikšmę ir vaidmenį. Nuo individualybės labai daug priklauso seminarų sėkmė. Pasak jo, „daugeliui seminarų dar trūksta tokios darbo atmosferos, kai ne tik dėstytojas, bet ir visi jo dalyviai kvepia darbo prakaitu“. Seminaras — ne „studento išmoktos medžiagos patikrinimas ar interpretavimas, bet ieškojimas ir atskleidimas būdų, kaip pasiekti tų išvadų ir rezultatų, kurių kadalse priėjo marksizmo klasikai“. Vadinasi, seminaro eigą svarbu pasukti taip, kad joje išryškėtų kiekvienos temos sudėtingumas ir problematis-

kumas, išaiškėtų, kodėl tas ar kitas klausimas yra „filosofinis“, kokie galimi to klausimo sprendimai, kurie iš jų yra primitini, kurie atmetini ir kodėl atmetini. Marksistinės filosofijos problemų sprendimas yra neišvengiamai susijęs su nemarkсистiniu tų problemų sprendimų vertinimu, kritika ir atmetimu. Tačiau čia paprastai susiduriama su studentų polinkiu absoliučiai neigiamai vertinti visą ikimarksistinę filosofiją: metafizika, indeterminizmas ir panašios koncepcijos kartais taip suprimityvinamos, kad pavirsta visiškai nemokslinėmis. Seminaras yra tas laikas ir vieta, kur tokios spragos gali ir turi būti pašalinamos. Pranešėjas pozityviai vertino savanoriškai daromus studentų pranešimus, kuriuose atskleidžiamas metodologinis klausimo aspektas, panaudojama visa privaloma literatūra, mintys dėstomos ir pagrindžiamos originaliai. Pranešėjo žodžiais tariant, „studentas turi sudominti savo kolegas, o ne atsiskaityti dėstytojui“. Baigdamas J. V. Vinciūnas pabrėžė, kad visiems pedagogams reikia rūpintis, kad studentai gerai orientuotųsi metodologiniuose klausimuose, susiformuotų komunistinius įsitikinimus, mokslinę pasaulėžiūrą.

Mokslinio komunizmo ir filosofijos konsultacijų pravedimo metodikos klausimai buvo gvildinami KMI Filosofijos ir mokslinio komunizmo katedros vedėjo prof. J. Zaks'o pranešime. Konsultacija, kaip pastebėjo pranešėjas,— svarbi mokyimo proceso dalis. Visų pirma ji turi įtvirtinti ir pagilinti studentų žinias. Be to, ji turi įtakos atitinkamai psichologinei atmosferai, kuri būtina egzaminų metu. Pranešėjo nuomone, konsultacijoje studentai turi būti supažindinami su egzaminų tvarka (turi būti nurodoma, kiek klausimų numatoma bilietuose, kiek laiko skiriama pasiruošimui, kaip naudotis programa, vaizdinėmis priemonėmis ir kt.), atsakinėjimo metodika (reikėtų paaiškinti, kad atsakymai turi būti logiški ir išsamūs, kad teoriniai klausimai negali būti pakeičiami pavyzdžių nurodymu, kad, aiškinant klausimus, būtų vadovaujamasi dialektikos principais, kad atsakinėjantis nagrinėjamą dalyką turi sieti su aukštosios mokyklos profiliu, svarbiais politiniais įvykiais), turi būti atkreipiamas dėmesys

į sudėtingesnius klausimus (nurodyti, kokios klaidos buvo daromos, atsakant į juos ankstesnių egzaminų metu, paaiškinti, kaip jų išvengti), atsakoma į studentų klausimus (pranešėjo manymu, nebūtina atsakyti į visus klausimus, kartais pakanka nurodyti literatūrą).

VPI Mokslinio komunizmo katedros doc. L. Petkevičienė nagrinėjo buržuazinės ideologijos ir antikomunizmo kritikos klausimus. Pranešėja pastebėjo, kad be maž kiekviena mokslinio komunizmo kurso tema teikia galimybę kritikuoti buržuazinės reformistinius, revizionistinius bei oportunistinius marksistinės-lenininės teorijos iškreipimus, demaskuoti imperialistinių valstybių ideologines diversijas, nukreiptas prieš socializmą pasaulį, atskleisti antikomunizmo esmę. Tačiau to nepakanka, antikomunizmo klausimams būtina skirti specialią paskaitą, kurioje būtų galima juos plačiau ir išsamiau išnagrinėti. Pranešėjos nuomone, tokioje paskaitoje reikėtų išaiškinti antikomunizmo sąvoką, jo istorines ištakas ir socialines šaknis pagrindines antikomunizmo kryptis ir darbo metodus, apžvelgti pagrindinius antikomunistų praktines veiklos centrus ir apibūdinti jų darbo pobūdį. Pranešėja pabrėžė, kad antikomunizmo kritiką labai svarbu teoriškai pagrįsti; tik pateikdami studentams gausios faktinės medžiagos, tik gerai argumentuodami dėstomus dalykus, padėsime jiems subręsti idėjiškai ir politiškai, pasiruošti polemikai su idėjiniais priešininkais.

Apie marksizmo-leninizmo klasikų veiklą panaudojimą filosofijos kurso dėstyje kalbėjo VISI Mokslinio komunizmo ir filosofijos katedros e. doc. p. A. Gaižutis. Tos pačios katedros doc. N. Nikolajeva dalinosi patimų panaudojimo patirymu mokslinio komunizmo seminaruose¹.

Nors šie šeši pranešimai buvo parengti nemažą patirtį turinčių pedagogų, jie, žinoma, negalėjo atsakyti į visus klausimus, kuriuos iškelia kasdieninis darbas su studentais.

Konferencija buvo vertinga: joje buvo perteiktas tam tikrą pedagoginę patirtį sukaupusių dėstytojų patirimas, paskatinti visi filosofijos ir mokslinio komunizmo dėstytojai daugiau domėtis metodiniais ieškojimais.

R. Buračienė

¹ Šiame pranešime keltos problemos yra išdėstytos žurnalo «Научный коммунизм» 1973 m. šeštame numeryje.